

Вікові відмінності опанувальної поведінки

Korniienko I.O. Age differences in coping behavior / I.O. Korniienko // Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufrieva. – Issue 25. – Kamianets-Podilsky: Aksioma, 2014. – P. 126-138.

І.О. Корнієнко. Вікові відмінності опанувальної поведінки. У статті обговорюються результати дослідження опанувальної поведінки підлітків, юнаків та дорослих. Визначено методичні інструменти для перевірки особливостей опанувальної поведінки особистості. За допомогою контент-аналізу охарактеризовано проблеми, які досліджувані сприймають як найбільш значимі події власного життєвого простору. Виділено головні стресори, а також особливості поведінкового реагування на них. Констатовано, що студентська молодь більш чутлива до академічних стресорів, тоді як підлітки та дорослі оцінюють сімейні стресори як найбільш значимі у власному життєвому просторі. За допомогою стандартизованих методик визначено особливості опанування важкими життєвими ситуаціями підлітками, юнаками та дорослими. Проведено порівняння результатів дослідження, з позицій особистісних та ситуативних детермінант опанування. Доведено, що у досліджуваній учнівської молоді спостерігається незрілість продуктивних стратегій опанування. Результати нижче норми за шкалами проблемно-орієнтованого копінгу свідчать про низьку спрямованість на реальні дії у важких життєвих ситуаціях, брак навиків щодо побудови алгоритмів оцінки, усвідомлення та вирішення суб'єктивно важливих життєвих ситуацій. Найбільш турбуючими негативними показниками копінг-поведінки дорослих є недостатність використання соціальних ресурсів опанування, збільшення долі непрямих маніпулятивних дій у репертуарі опанувальної поведінки, зниження рівня позитивної переоцінки важкої ситуації та песимізм.

Результатами дослідження доведено, що усі категорії досліджуваних мають проблеми з репертуаром опанувальної поведінки, яка характеризується частковою непродуктивністю.

Ключові слова: копінг, опанувальна поведінка, стресор, життєвий простір, стратегія опанування, особистість.

И.О.Корниенко. Возрастные отличия в совладающем поведении. В статье обговариваются результаты исследования совладающего поведения подростков, юношей и взрослых. Определен методический инструмента-

© І.О. Корнієнко

рий для перевірки особливостей совладаючого поведіння особистості. С допомогою контент-аналізу охарактеризовані проблеми, які досліджувані сприймають як найбільш значимі події власного життєвого простору. Виділені основні стресори, а також особливості поведінкового реагування на них. Констатовано, що студентська молодь більш чутлива до академічних стресорів, в той же час підлітки і дорослі оцінюють сімейні стресори як найбільш значимі в власному життєвому просторі. С допомогою стандартизованих методик визначені особливості справляння зі складними життєвими ситуаціями підлітками, юнаками і дорослими. Здійснено порівняння результатів дослідження виходячи з позицій особистісних і ситуаційних детермінантів справляння. Доведено, що у навчальної молоді спостерігається незрілість продуктивних стратегій справляння. Результати нижче норми за шкалами проблемно-орієнтованого копінга свідчать про низький рівень спрямованості на реальні дії в складних життєвих ситуаціях, недостатку навичок побудови алгоритмів оцінки, усвідомлення і рішення суб'єктивно важливих життєвих ситуацій. Найбільш тривожними негативними показателями копінг-поведінки дорослих є: недостатність використання соціального ресурсу справляння, збільшення частоти непрямих маніпулятивних дій в репертуарі совладаючого поведіння, зниження рівня позитивної переоцінки складної ситуації і песимізм.

Результатами дослідження доведено, що всі категорії респондентів мають проблеми з репертуаром совладаючого поведіння, яке характеризується частковою непродуктивністю.

Ключові слова: копінг, совладаюче поведіння, стресор, життєвий простір, стратегія справляння, особистість.

Актуальною проблемою сучасної психології є пошук відповіді на питання: «Як здійснюється вибір суб'єктом стратегій опанувальної поведінки?» Під вибором поведінки певним суб'єктом розуміється наступне: вибір одного способу при об'єктивному існуванні декількох варіантів або альтернатив поводження суб'єкта. Отже, важливо зазначити, що людина як джерело власної активності і самоорганізації, взаємодіючи з важкою ситуацією, що представлена в її життєвому просторі усвідомлено або неусвідомлено використовує кілька альтернатив. Іноді особлива перевага віддається одній з них. Невідомо також, які індивідуально-психологічні й особистісні предиктори й ресурси опанування використовує особистість у певний момент; як змінюється опанувальна поведінка у процесі дорослішання особистості, її просування власним життєвим шляхом. Це підтверджує актуальність даної проблематики у сучасній вітчизняній психології.

Проблема опанувальної поведінки вивчалася з таких позицій: загальнопсихологічних положень щодо розвитку особистос-

ті (Б.Г.Ананьєв, Г.О.Балл, М.Й.Боришевський, Л.С.Виготський, З.С.Карпенко, Г.С.Костюк, О.М.Леонтьєв, Б.Ф.Ломов, С.Д.Максименко, Т.М.Титаренко, Н.В.Чепелева, Ю.М.Швалб та ін.), суб'єктно-діяльнісного підходу (К.О.Абульханова-Славська, В.О.Татенко, С.Л.Рубінштейн та ін.), ситуативно-особистісного підходу (Р.Лазарус, С.Фолкман, Т.Wills, S.Shiftman) та ін. Однак найбільш стійкими позиціями практично не залежать від парадигм, які склалися в психології – це опозиція «внутрішнє – зовнішнє», «об'єктивне – суб'єктивне», «індивід-середовище».

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей копінг-поведінки особистості у важких життєвих ситуаціях у віковому діапазоні від підлітка до молодого фахівця.

У дослідженні взяли участь 300 учнів загальноосвітніх шкіл м.Мукачеве віком 14-16 років, 280 студентів Мукачівського державного університету віком 19-24 роки, 320 співробітників з вищою освітою організацій м.Мукачеве та м.Ужгород віком 30-40 років.

Для дослідження опанувальної поведінки респондентів було використано контент аналіз, психологічну експертизу та наступні опитувальники:

- опитувальник SACS – «The Strategic Approach to Coping Scale» або «Стратегії подолання стресових ситуацій» С.Хобфолл (адаптація Н.Є.Водоп'янової і Є.С.Старченкової). У подальшому будемо використовувати скорочення «СПСС» [2];
- опитувальник CISS – «Coping Inventory for Stressful Situations» або «Копінг-поведінка у стресових ситуаціях», N.Endler, J.Parker (адаптація і апробація Т.Л.Крюкової і М.В.Сапроновської. Скорочено «КПСС») [1];
- опитувальник WCQ «Ways of Coping Questionnaire» або «Опитувальник способів опанування», С.Фолкман, Р.Лазарус, (адаптація й апробація Т.Л.Крюкової). Надалі «ОСО» [1];
- опитувальник ACS «Adolescent Coping Scale» або «Юнацька копінг-шкала», Е.Фрайденберг, Р.Льюїс, варіант Т.Л.Крюкової. Надалі «ЮКШ» [1];

Методика «Опитувальник способів опанування» вважається першою стандартною методикою у сфері дослідження копіngu і діагностує дві базові стратегії опанування – проблемно-фокусовану і емоційно-фокусовану у специфічних ситуаціях стресу, наприклад, хвороба, біль, втрата роботи і т.д. В цілому, опитувальник диференціює людей різного віку і статі, які по-різному діють у специфічних для них важких ситуаціях (розлучення, са-

мотність, вагітність, іспит, деструктивність сімейних взаємовідносин тощо).

С. Хобфолл запропонувала мультипоказникову модель «поведінки подолання» і побудувала виходячи з цієї моделі, опитувальник СПСС – «стратегії подолання стресових ситуацій» [2]. Копінг автором розглядається як узагальнена тенденція поведінки, а не як окремі її типи. Індивідуальний стиль додання стресових ситуацій характеризується наступним чином: чи діє особистість відповідно до соціально схвалюваних правил, чи ні; активна вона або пасивна, чи діє прямо і відкрито або намагається маніпулювати.

Опитувальник – ACS – Adolescent Coping Scale (Юнацька копінг-шкала або ЮКШ) був розроблений австралійськими психологами університету у Мельбурні Еріком Фрайденбергом і Рамоном Льюїсом. Дослідниками встановлено, що індивідуальний вибір копінг-стратегій нерідко буває послідовним і незалежним від природи важкої ситуації [1]. Результати досліджень показують, що копінг, як процес, може варіювати подібно емоціям, а його своєрідність може мати «гнучкість, що зміщується», або «shiftingflexibility» [4]. Саме тому опитувальник ЮКШ має дві форми – загальну і спеціальну – що складаються з 80 питань кожна. 79 тверджень опитувальника утворюють 18 шкал або копінг-стратегій, які молоді люди використовують, коли в їх житті відбуваються різні неприємні події, виникає напруга і неспокій. Останнє, 80-е питання, залишається відкритим і пропонує респонденту описати, що ще він робитиме в напруженій, тривожній і неприємній ситуації.

Аналізуючи отримані результати, варто зауважити, що без фіксації проблем, які респонденти найчастіше розглядають як важкі, важливі, значимі неможливо аналізувати поведінку опанування, тому дана процедура була нами здійснена за допомогою контент-аналізу та процедури шкалювання. Крім даного виду аналізу, ми використали метод експертизи, співпрацюючи з практичними психологами шкіл та Мукачівського державного університету для того, щоб з'ясувати, які запити зустрічаються найчастіше в індивідуальній роботі, дискусіях, тренінгових і психотерапевтичних групах.

У ході контент-аналізу ми просили досліджуваних назвати найбільш значимі життєві події, які по суті є факторами стресу і на різному рівні усвідомлюються чи не усвідомлюються досліджуваними. Серед значимих подій життєвого простору юнаки назвали наступні:

- 1) хвороби;

- 2) проблеми / розлучення батьків;
- 3) смерть одного з батьків;
- 4) смерть бабусі чи дідуся;
- 5) народження брата/сестри;
- 6) розлучення з батьками / переїзд;
- 7) відносити з вітчимою/мачухою;
- 8) зміна фінансового стану / фінансова криза;
- 9) примусова участь у діяльності (навчанні);
- 10) проблеми з дівчиною / хлопцем;
- 11) неможливість взяти участь у чомусь;
- 12) вибір професійного шляху і власного майбутнього;
- 13) неможливість навчатися у бажаному ВНЗ / бажаній спеціальності;
- 14) відносини в групі/класі;
- 15) взаємовідносини з батьками (гіперопіка, байдужість);
- 16) сексуальні проблеми.

Як видно із результатів ранжування, представники сучасної молоді слідує певним ведучим життєвим цінностям і мають уявлення про власний життєвий шлях. Загроза існуванню таких цінностей викликає у них тривогу, хвилює їх. До цих цінностей входять цінності індивідуальні, що відносяться до сфери отримання освіти і професійної кар'єри, сімейного життя, спілкування і взаєморозуміння. Вони є тими соціальними цінностями, для захисту яких молода людина потребує мобілізації власних зусиль, опанувальних навиків.

Говорячи про щоденні труднощі, ми виявили, що студентська молодь більш чутлива до академічних стресорів, тоді як підлітки та дорослі досліджувані більш чутливі саме до сімейних стресорів. Ці результати узгоджуються з результатами дослідження Т.Л.Крюкової та результатами Б.Компаса [3], де визначено, що найбільш значимими стресорами для 12-14 р. підлітків є сімейні стресори, для 15-17 р. – проблеми спілкування з однолітками, 18-20 р. – академічні стресори.

Зафіксовано збільшення актуальності проблем самооцінки у старшокласників, порівняно зі студентами, що є об'єктивною віковою характеристикою переходу від підліткового віку до юнацтва, а підвищення актуальності сімейних взаємостосунків у студентів спостерігається в основному у дівчат, тоді як хлопців у більшій мірі цікавлять проблеми розвитку держави і власного майбутнього.

Отже, проведений контент-аналіз виявив, що у цілому характер проблем і важких життєвих ситуацій в учнів і студентів

подібний. У той час їх зміст і ступінь вираженості специфічні для студентства і старшокласників. Відмінності обумовлюються як віковими особливостями досліджуваних, так і ситуативними (контекстуальними) умовами. Це дає можливість передбачити відмінності і в копінг-поведінці, що є наступним етапом нашого дослідження.

Здійснивши аналіз стратегій, запропонованих досліджуваними самостійно, у 80-му відкритому запитанні методики ЮКШ ми отримали близько 100 додаткових назв стратегій. Ми об'єднали вислови респондентів у близькі за змістом. Хоча більшість додаткових стратегій так чи інакше присутні у 18 шкалах методики, вони були виділені окремо, що свідчить про їх високу особистісну значущість. За частотою згадування вони розташувалися наступним чином:

- 1) відволікання;
- 2) соціальна підтримка;
- 3) робота, зайнятість;
- 4) вирішення проблеми;
- 5) друзі;
- 6) «занурення» в себе;
- 7) активний відпочинок;
- 8) ігнорування;
- 9) чудо;
- 10) духовність;
- 11) професійна допомога;
- 12) самозвинувачення.

Крім того, були отримані версії, які важко віднести до якоїсь однієї шкали: «провожу більше часу з домашніми тваринами», «балую себе», «займаю себе корисною справою», «стараюся менше бути вдома», «придумую (уявляю), як помститися», «граю на фортепіано», «веду щоденник» тощо. Зауважимо, що молоді люди достатньо часто шукають підтримки у батьків, родичів. Іноді конкретизують свої дії «пораджуся з мамою», «обговорюю проблеми з братом/сестрою». Це свідчить про збереження тісного сімейного зв'язку досліджуваної молоді.

Фіксується внутрішнє протиріччя і конфліктні стани свідомості сучасної учнівської молоді. Вони вирішують проблеми і жадають досягнень, але при цьому дуже хвилюються, що буде в результаті і чи буде якийсь результат взагалі. Звертаючись за соціальною підтримкою до інших, молодь одночасно пов'язує отримання соціальної підтримки з активним відпочинком і відволіканням. Не вирішуючи проблемних ситуацій, вони намага-

ються їх ігнорувати, «занурюватись в себе» і розраховують на отримання соціальної підтримки. Поєднання таких різних стратегій свідчить про те, що копінг-репертуар ще не сформувався, є рухливим, допускає альтернативні дії. Безумовно, це пов'язано з несформованістю більш продуктивних і гармонійних стратегій у молоді, допомога у засвоєнні яких молоді вкрай необхідна. З іншої сторони отримані результати можуть інтерпретуватися як прояв інфантильності і сильної залежності молодих людей від свого оточення. У цілому результати характеризують більшу вагу соціального стилю опанувальної поведінки у молоді, поєднаного з емоційним реагуванням і продуктивним, раціональним копінгом.

Звертаючись до аналізу результатів за опитувальником СПСС (Рис.1), зосередимо увагу на фіксацію цілком природного факту покращення репертуару стратегій опанувальної поведінки у процесі дорослішання, з однієї сторони, та не досягнення нормативних значень за багатьма шкалами навіть вибіркою дорослих з іншої. Деталізуючи аналіз за шкалами, звернемо увагу на поступове зростання значення за шкалою «впевнені незалежні дії», яка у дорослих навіть дещо перевищує нормативний рівень. Це є безперечно позитивним результатом накопичення життєвого досвіду. Однак за жодною іншою шкалою не фіксується суттєвих змін між юнаками і дорослими, що свідчить про зменшення швидкості і можливості отримання навичок опанування після досягнення юнацького віку. Як негативні ми оцінюємо такі зрушення як зменшення дорослими пошуку соціальної підтримки, збільшення маніпулятивної стратегії «непрямі дії», відсутність позитивної динаміки за стратегією «асоціальні дії». Що стосується підлітків та юнаків, то за всіма шкалами опитувальника окрім шкали «пошук соціальної підтримки» спостерігається позитивна динаміка.

Дані, отримані за допомогою методики «Опитувальник способів опанування» (Рис. 2), підтверджують результати, отримані за попередньою методикою, але дані вибірки дорослих більше наближені до нормативних значень. Від підліткового віку через юнацтво до дорослості зафіксовано поступове покращення значення шкал конфронтаційного копіngu, дистанціювання, уникнення у сторону зниження та шкал самоконтролю, планування вирішення проблеми у сторону збільшення значень.

Занепокоєння у нас викликає значення шкали «пошук соціальної підтримки» та «позитивна переоцінка», які демонструють негативну динаміку. Внаслідок соціально-культурних

стереотипів дорослі все більше обмежують себе у соціальному ресурсі опанування, залишаючись з проблемами сам-на-сам, при цьому втрачають оптимізм і віру у позитивний результат опанування з виниклими життєвими труднощами. Це, у свою чергу, суттєво знижує тонус опанування і його активність. Також, можливо, це пов'язано із загальною складною соціально-політичною ситуацією у країні, що збігається у часі із проведенням даного дослідження.

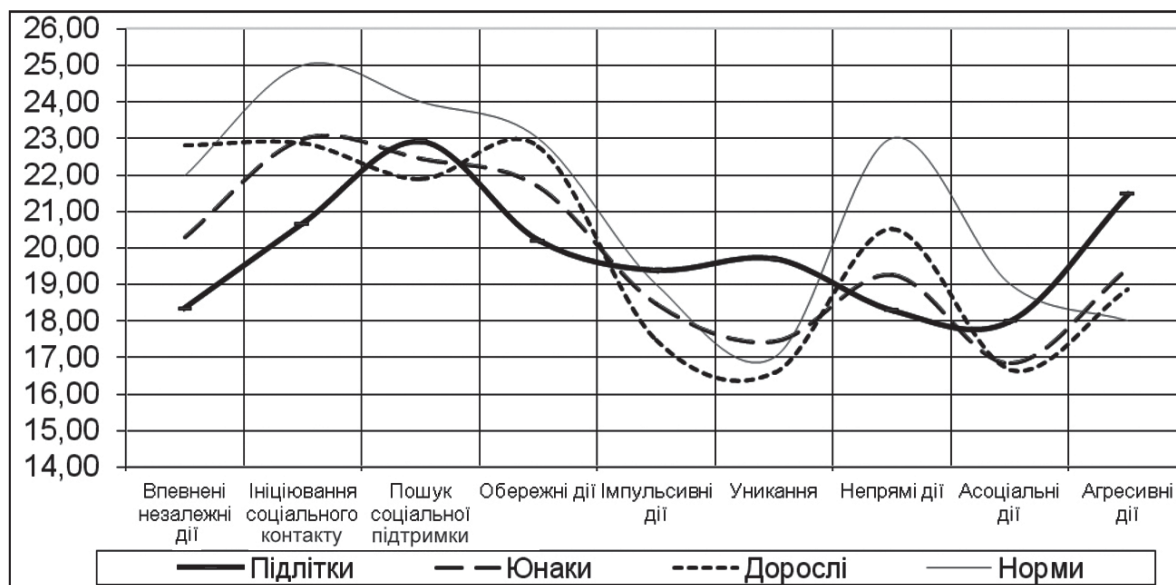

Рис. 1. Результати дослідження за опитувальником «Стратегії подолання стресових ситуацій»

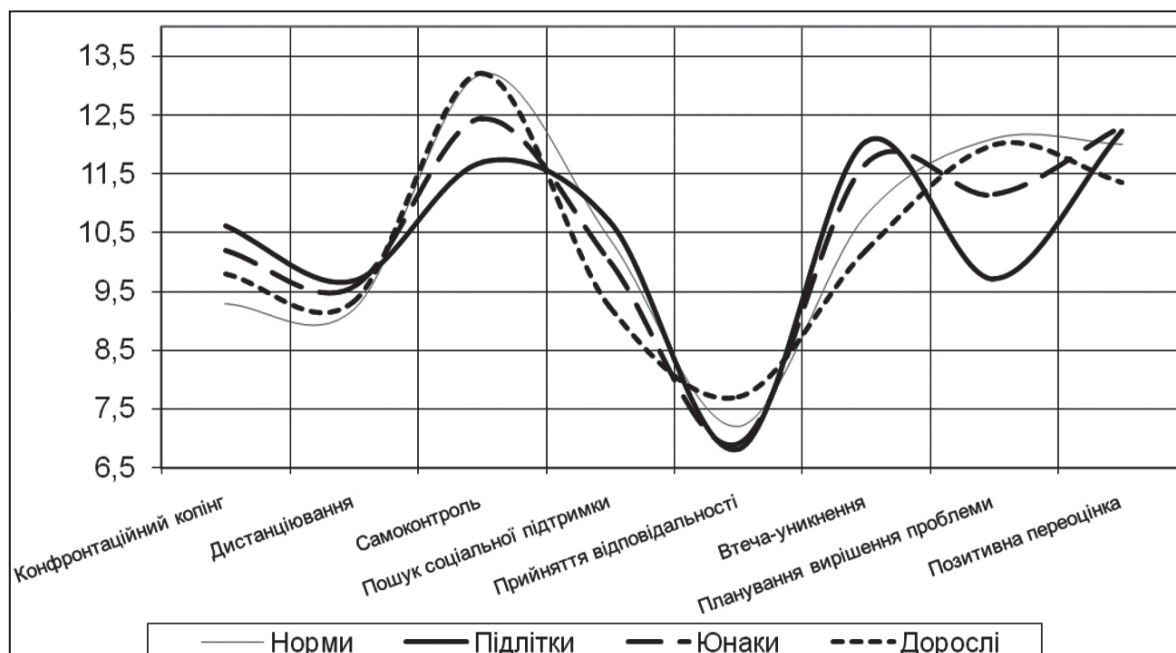

Рис 2. Результати дослідження за опитувальником «Опитувальник способів опанування»

Тенденції, виявлені в результаті аналізу результатів дослідження за попередніми методиками, також підтверджуються методикою «Копінг-поведінка у стресових ситуаціях» (Рис.3), а саме:

- зі збільшенням віку досліджуваних спостерігається зростання копінгу, орієнтованого на вирішення задачі (шкала «вирішення задачі»);
- копінг орієнтований на уникнення знижується зі збільшенням віку досліджуваних, але навіть у дорослих не відповідає нормативному значенню;
- значення копінгу орієнтованого на уникнення не має значних відмінностей у юнаків і дорослих.

Крім цього, аналіз результатів даного дослідження дозволив виявити, що копінг, орієнтований на емоції суттєво не відрізняється у всіх трьох груп досліджуваних і наближений до нормативного значення. За шкалою уникнення зафіксовано суттєве перевищення нормативного значення для всіх категорій досліджуваних. Найбільш вираженою дана шкала є у підлітків

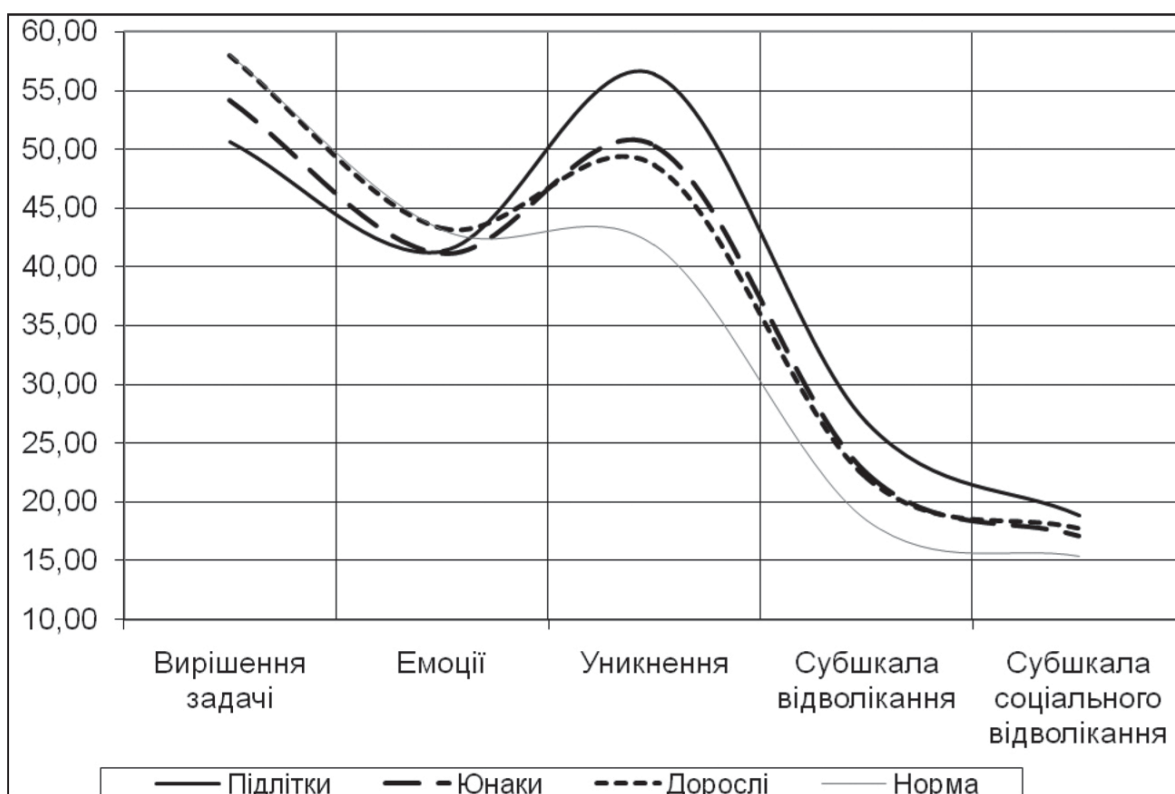

Рис. 3. Результати дослідження за опитувальником «Копінг-поведінка у стресових ситуаціях»

Повертаючись до аналізу результатів за опитувальником «Юнацька копіювання шкала», звернемо увагу, що вона не була ви-

користана на вибірці дорослих. Ми обмежилися лише вибірками підлітків та юнаків.

За всіма шкалами опитувальника, окрім шкали «неопанування», спостерігається позитивна динаміка. Однак, як видно з рис. 4, юнаки не досягають нормативних значень за низкою шкал: «соціальна підтримка», «друзі», «приналежність», «чудо», «розрядка» та суттєве перевищення норм за шкалами «духовність», що пояснюється не тільки підвищеною релігійністю мешканців Закарпаття, але і збільшенням відчуття безпорадності у сучасній молоді, що змушує їх більш активно звертатися до релігії. Також отримані результати опосередковано свідчать про те, що соціально-культурні умови змушують сучасну студентську молодь дорослішати все швидше і раніше. Наслідки даного процесу є предметом багатьох досліджень у психології та соціології.

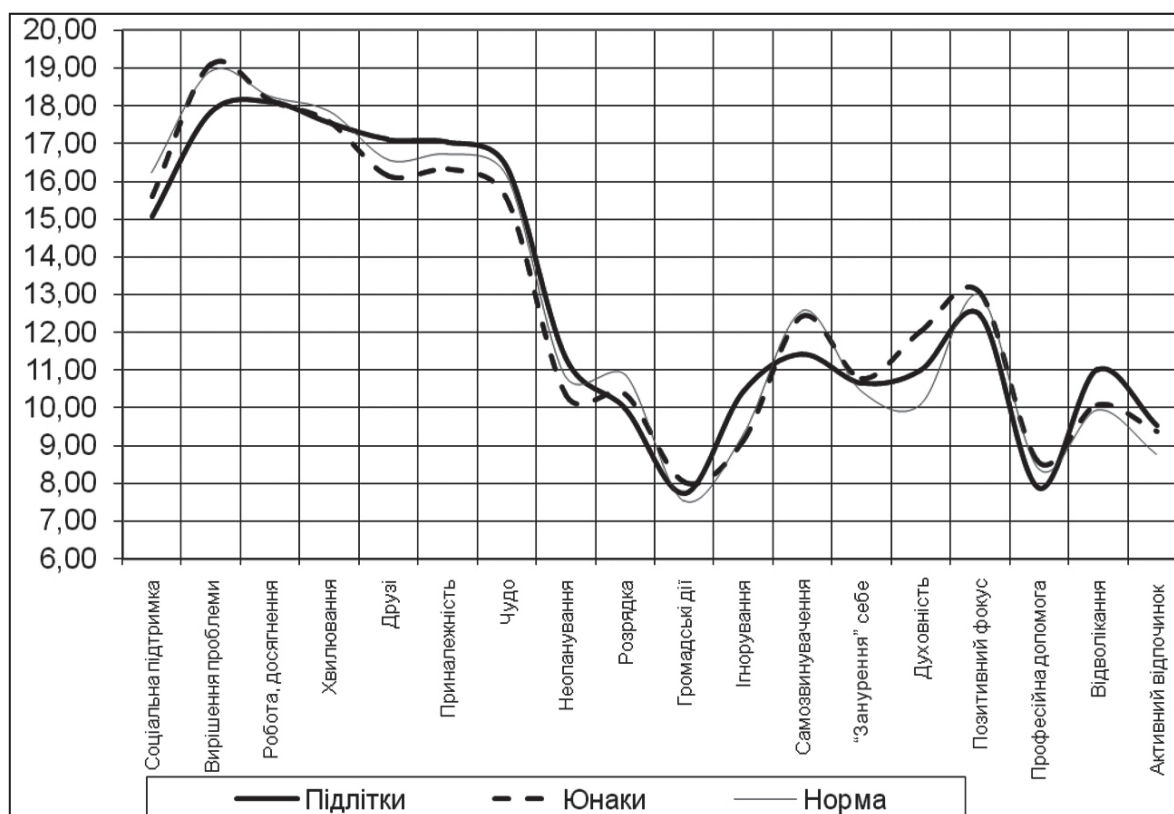

Рис 4. Результати дослідження за опитувальником «Юнацька копінг-шкала»

Узагальнюючи результати дослідження копінг-поведінки респондентів різних вікових категорій, звернемо увагу на високі значення шкал «конфронтаційний копінг» та «агресивні дії» у підлітків, що є однією з найвідоміших способів реагування на стрес. За шкалою «втеча-уникнення» спостерігаються завищені результати, що фіксує незрілість продуктивних стратегій

опанування у молоді і підтверджує актуальність і необхідність корекційної роботи. Результати нижче норми у досліджуваній категорії молоді за шкалами проблемно-орієнтованого копінгу свідчать не тільки про низьку тенденцію до реальних дій у важких життєвих ситуаціях, але і про брак здатностей щодо побудови алгоритмів їх оцінки, усвідомлення і вирішення. Високі значення у молоді за шкалою «позитивна переоцінка» все-таки свідчать про пошук нового досвіду і можуть слугувати індикатором тенденцій щодо отримання нових моделей поведінки, які отримуються в наслідок подолання складних ситуацій, а занижені показники за даною шкалою у дорослих оцінюються нами як закритість до нового досвіду, песимізм і розчарування у власних можливостях вирішувати складні ситуації на власному життєвому шляху й оцінюється нами і негативна тенденція або індикатор вигоряння. Отже, копінг-поведінка молоді опитувальником має наступні особливості: високий рівень вираженості стилю, орієнтованого на уникнення і конфронтацію і середній рівень вираженості проблемно-орієнтованого та емоційно-орієнтованого стилів. Копінг-поведінка дорослих характеризується суттєвим ростом частки проблемного орієнтованого копінгу внаслідок збагачення власного досвіду вирішення проблемних ситуацій у життєвому просторі, більш адекватної їх оцінки, збільшенням самоконтролю, зменшення поведінки уникнення, з однієї сторони та недостатністю використання соціальних ресурсів опанування, збільшенням ролі непрямих маніпулятивних дій, зниженням позитивної оцінки та оптимізму – з другої. Результати усіх трьох категорій за багатьма шкалами не сягають нормативних значень. Отже, проблема є актуальною і потребує подальших досліджень.

У нашому дослідженні ми не використовували статистичні критерії перевірки рівності чи відмінності середніх значень вибірок. Отже, говорити про статистично значущі відмінності не можна. Також у цьому дослідженні не було враховано стандартні відхилення і всі графіки побудовано за середніми значеннями. Стандартні відхилення можуть надати додаткову цінну інформацію і будуть враховані у подальших дослідженнях.

У результаті проведеного дослідження визначено особливості сприймання підлітками, юнаками та дорослими проблем власного життєвого простору, а також зафіксовано особливості поведінкового реагування на такі ситуації. Перспективою подальших досліджень передусім є перевірка статистичної достовірності відмінностей у репертуарі опанування, а також пошук

шляхів покращення копінг-навичок для підлітків, юнаків та дорослих.

Список використаних джерел

1. Крюкова Т.Л. Психология совладающего поведения: монография / Татьяна Леонидовна Крюкова. – Кострома: Студия оперативной полиграфии «Авантитул», 2004. – 344 с.
2. Сиерральта З.Х.Б. Особенности психических ресурсов личности в раннем юношеском возрасте: копинг-стратегии, защитные механизмы, социальный интеллект, общий интеллект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / З.Х.Б.Сиерральта. – СПб., 2000. – 24 с.
3. Compas B.E. Coping with stress in older children and young adolescents / B.E. Compas, V.L.Malcarne, K.M.Fondacaro // Journal of consulting and clinical psychology, 563. – 1988. – P. 405–411.
4. Seiffge-Krenke I. Stress, Coping and Relationships in Adolescence / Seiffge-Krenke I. – Lawrence Erlbaum Ass. Inc., Publishers. – 1995. – P. 35–117.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Krjukova T.L. Psihologija sovladajushhego povedenija: monografija / Tat'jana Leonidovna Krjukova. – Kostroma: Studija operativnoj poligrafii «Avantitul», 2004. – 344 s.
2. Sierral'ta Z.H.B. Osobennosti psihicheskikh resursov lichnosti v rannem junosheskom vozraste: koping-strategii, zashhitnye mehanizmy, social'nyj intellekt, obshhij intellekt: avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psihol. nauk: spec. 19.00.07 «Pedagogicheskaja psihologija» / Z.H.B.Sierral'ta. – SPb., 2000. – 24 s.
3. Compas B.E. Coping with stress in older children and young adolescents / B.E. Compas, V.L.Malcarne, K.M.Fondacaro // Journal of consulting and clinical psychology, 563. – 1988. – P. 405–411.
4. Seiffge-Krenke I. Stress, Coping and Relationships in Adolescence / Seiffge-Krenke I. – Lawrence Erlbaum Ass. Inc., Publishers. – 1995. – P. 35–117.

I.O. Korniienko. Age differences in coping behavior. The results of the research of teenagers, adolescents, and adults' coping behavior are discussed in the article. Methodological tools to test the features of coping behavior of the personality are defined. Personal problems which respon-

dents perceived as the most significant events of their own living space are characterized using content analysis. Major stressors, as well as behavioral responds to them are highlighted in the article. The results of the study state that college students are more sensitive to academic stressors, when teenagers and adults appreciate events that take place in the family as the most significant stressor in their own living space. Therefore the results of content analysis found that the whole nature of the problems and difficult life situations of teenagers and adolescents is similar, while the content and the expressiveness are specific.

Using standardized methods, features of coping behavior with difficult situations by teenagers, youths and adults are defined. The comparison of the results of the study on the basis of personal and situational approaches to determinants of coping phenomenon is made. The results below norms on the scales of problem-oriented coping indicate low level of the focus on the real action in difficult situations, lack of the skills to form algorithms and to define, recognize and solve subjectively important situations. The most alarming negative indicators of coping behavior of the adults are: insufficient use of social coping resources, increase of the rate of the indirect manipulative actions in the repertoire of one's coping behavior, decrease of the positive reevaluation of a difficult situation and pessimism.

The results of the study proved that all categories of the studies respondents have problems with a repertoire of coping behavior which can be characterized as partially unproductive.

Key words: coping, coping behavior, stressor, living space, coping strategies, personality.

Отримано: 25.06.2014 р.

УДК 378,147.016;811,111'253

О.С. Кочубей

kochubei_vlad@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Kochubei O.S. Psychological analysis of the structural components of the expert's translation competence / O.S. Kochubei // Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufrieva. – Issue 25. – Kamianets-Podilsky: Aksioma, 2014. – P. 138-152.
